

Pro Kala ry - Pro Fisk rf

29.3.2010

Kalatuotteiden ympäristömerkit ja -sertifikaatit

Heli Vihtari

Sisällysluettelo

1.	Ympäristömerkkien tarkoitus	2
2.	Taustatietoa kalan ympäristömerkeistä	3
3.	Ympäristöohjelmia, -merkkejä ja suosituslistoja	3
4.	Ympäristömerkkien ominaisuuksia	4
4.1	Millaisia ovat sertifiointin kriteerit	4
4.2	Ympäristömerkin käyttöönotto vaatii panostusta	4
4.3	Kuka voi hakea ympäristömerkkiä	5
4.4	Esimerkkejä mahdollisista sertifiointiryhmittymistä	6
5.	Muutamia kalan ympäristömerkkejä ja -sertifikaatteja	7
5.1	Ympäristömerkkejä myöntävät sertifiointiohjelmat	7
5.1.1	Aquaculture Certification Council (ACC)	7
5.1.2	BIM Irish Sea Fisheries Board	7
5.1.3	Friend of the Sea (FOS)	8
5.1.4	Marine Stewardship Council (MSC)	8
5.1.5	SEAFOOD TRUST®	9
5.2	Luomumerkit	9
5.2.1	Bio Austria	9
5.2.2	Bioland	10
5.2.3	Bio Suisse	10
5.2.4	EU-kukka ja EU-luomumerkki	11
5.2.5	Freiland	12
5.2.6	GLOBALGAP	12
5.2.7	Krav	13
5.2.8	Naturland	13
5.3	Yhteen lajiin keskittyvät merkit	14
5.3.1	Earth Island Institute, Dolphin Safe	14
5.3.2	NOAA Dolphin Safe	15
5.3.3	Scottish Salmon (SSPO)	15
5.3.4	SIGES SalmonChile	15
5.4	Suosituslistat	16
5.5	Ympäristö-, laatu- ja kestävä kehityksen ohjelmia	16
6.	Merkkien muutoksia	17
6.1	Aquaculture Stewardship Council (ASC), UUSI	17
6.2	The Fisheries Association of Iceland, UUSI	17
6.3	Käytöstä poistuneita merkkejä	17
7.	Sertifiointilaitokset	18
8.	FAO:n yleiset suositukset ympäristömerkkijärjestelmille	18
9.	Sertifiointiprosessin kulku	19
10.	Tulevaisuuden näkymiä ja yhteenveto	20
10.1	Miten arvioida sertifiointiprosessiin lähtemistä?	20
10.2	Valinnanvaraa merkeissä nyt ja jatkossakin	21
11.	Hyödyllisiä linkkejä	22
12.	Lyhenteitä ja sanastoa	23
Liite 1. Ympäristömerkkien vertailutaulukko		

Kalatuotteiden ympäristömerkit ja -sertifikaatit

Tämä raportti esittelee ympäristömerkkejä ja -sertifikaatteja, joita myönnetään kalalle, kalatuotteille ja kalan alkuperäketjulle (Chain of Custody) osoituksena ympäristöä kunnioittavasta ja kestävästä kehityksen periaatteet huomioivasta toiminnasta.

Raportissa on mukana merkkejä, joista osa soveltuu ainoastaan luonnonkalaan, osa viljeltyyn kalaan ja osa molempiin. Mukana on myös tietoa uusista, kehitteillä olevista merkeistä sekä katsaus tuleviin kehitysnäkymiin. Selvitys on tarkoitettu kala-alan yrittäjille ja muille yrityksille jotka tarvitsevat tiivistettyä tietoa ympäristömerkeistä, niiden myöntämisperusteista, käytännöistä sekä merkkeihin liittyvistä maksuista ja projekteista.

Tiedot on koottu joulukuun 2009 ja maaliskuun 2010 välisenä aikana, pääosin merkkien ja sertifiointilaitosten omilta Internet-sivuilta sekä pyytämällä lisätietoja sähköpostitse.

1. Ympäristömerkkien tarkoitus

Yritysten kannustamiseksi ja sitouttamiseksi ympäristöystävälliseen toimintaan on kehitetty erilaisia vapaaehtoisia järjestelmiä, joiden avulla yritys voi osoittaa toimintansa laatua ulospäin. Kyseessä on *tiedon lisääminen* minkä vuoksi puhutaan ns. informaatio-ohjauksesta. Tuotteiden ympäristöominaisuuksista välittävät tietoa muun muassa *ympäristömerkit*.¹

Ympäristömerkkien yhtenä tavoitteena on auttaa kuluttajia helposti tunnistamaan ympäristöä säästävämät tuotteet. Merkki kertoo usein tuotteen alkuperästä ja voi auttaa kuluttajia jokapäiväiseen elämään liittyvissä kulutus- ja ostopäätöksissä. Ne ovat myös osto-organisaatioille yksi keino asettaa tuotteille ja tuottajille yhtenäisiä kriteereitä. Ympäristömerkinnän avulla pyritään antamaan markkinoille tietoa tuotteiden ympäristövaikutuksista sekä ohjaamaan tuotteiden valmistusta ja kulutusta ympäristöä säästävään suuntaan.

Ympäristömerkkien avulla yritys voi tiedottaa kuluttajille tuotteensa kilpailukyvyistä ympäristöasioissa. Yritykset voivat hyödyntää ympäristömerkin saaneita tuotteita myös tehdessään omia hankintojaan.

¹ Marttinen, K., Saastamoinen, S., Suvanto, S. 2000. Yrityksen ympäristövastuut. Kauppakaari.

2. Taustatietoa kalan ympäristömerkeistä

Ympäristömerkit ja -sertifikaatit ovat melko uusi ilmiö. Niitä on aktiivisesti kehitetty, myönnetty ja markkinoitu vasta noin 10 vuotta. Osa merkeistä on jo tänä aikana jäänyt pois käytöstä, toiset ovat sen sijaan hyvinkin tunnettuja markkina-alueellaan, esimerkkinä Pohjoismainen Joutsenmerkki. Sertifioinnit ja merkit ovat kuitenkin tulleet jäädäkseen osaksi kestäväen kehityksen taloutta ja globaalia markkinaa. Pelkästään kala- ja äyriäistuotteille myönnettäviä merkkejä on maailmanlaajuisesti yli 30. Suuri osa näistä merkeistä on ns. kaupallisia merkkejä tai NGO-toimijoiden myöntämiä (Non-governmental organization), toisin sanoen niitä hallinnoi ja lisensoivat yksityiset yhteisöt tai yritykset, joille merkit ovat liiketoimintaa. Joitakin merkkejä hallinnoivat kansalliset viranomaiset, Euroopassa virallisia ympäristömerkkejä on vain kaksi, Joutsenmerkki ja EU-kukka. Näistä ei kumpikaan sertifioi elintarvikkeita tällä hetkellä, mutta EU-kukkaan niitä ollaan lisäämässä jo lähivuosina.

Ympäristömerkeistä on tulossa yhä enemmän tukku- ja vähittäisportaan, mutta myös HoReCa-toimialan käyttämiä markkinointikeinoja. Tästä trendistä kertovat myös viimeaikaiset uutiset maailmalta: Scandic-hotelliketjun ”Krav-merkitty aamiainen”², Lontoon 2012 olympialaisten sertifioidun kalan hankintapäätös³, Sodexo USA:n päätös siirtyä ostamaan 100 % MSC-merkittyä kalaa Pohjois-Amerikassa vuoteen 2015 mennessä⁴ jne.

3. Ympäristöohjelmia, -merkkejä ja suosituslistoja

Erilaiset ympäristönsuojelu- ja eettisen kuluttamisen teemat ovat nykyään otsikoissa lähes joka päivä. Tämä ei välttämättä heijastu aina kuluttajan tekemiin valintoihin, Vuonna 2009 tehdyn tutkimuksen⁵ mukaan joka toinen suomalainen ei välitä ruuan alkuperästä ostopäätöksen tehdessään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei kuluttaja olisi kiinnostunut ympäristöasioista. Kuluttajat ovat epävarmoja erilaisten pakkausmerkintöjen viidakossa. On havaittu, että minkä tahansa ympäristömerkin tunnettuuden lisääminen vaatii suunnitelmallista ja pitkäjänteistä markkinointia. Parhaimmillaan ympäristömerkin brändiarvo ja tunnettuus voivat olla huippuluokkaa (vrt. Krav-merkki Ruotsissa: 98 % tunnettuus⁶, Bio Suisse Sveitsissä yli 70 % tunnettuus⁷).

Ympäristömerkittävät tuotteet pyritään useimmissa sertifiointiohjelmissa arvioimaan riippumattoman tarkastajan toimesta, jotta ympäristöystävällisyys olisi helpommin arvioitavissa kuin esimerkiksi mainosten tai tuotteiden omien tietojen avulla. Perusajatuksena ympäristömerkkien kriteereissä on, että kussakin tuoteryhmässä vain ympäristölle parhaat tuotteet saavat käyttöönsä ympäristömerkin. Näin ollen kriteerit tiukkenevat sitä mukaan, kun tuotteiden yleinen ympäristötaso nousee. Tämä kehitys on huomioitu myös useimpien merkkien omissa prosesseissa; niiden standardeja tarkistetaan ja päivitetään säännöllisesti vastaamaan vallitsevaa tilannetta.

² Krav 2010. Marknadsrapport 2009. <http://www.krav.se/Documents/Marknadsrapport/marknadsrapport2009.pdf>

³ Seafoodsource.com 2010. Olympics commits to sustainable seafood. <http://www.seafoodsource.com/>

⁴ Sodexo USA. 2010. Sodexo Partners with Marine Stewardship Council to Ensure Sustainability of Wild-Caught Seafood. <http://www.sodexo.com/us/en/newsroom/press/press09/sustainableseafood.asp>

⁵ PAM 2009. Palvelualojen on kunnostauduttava eettisyydessä. <http://www.pam.fi/media/?x12237=3064521>

⁶ Krav 2010. www.krav.se

⁷ Bio Suisse 2010. <http://www.bio-suisse.ch/>

4. Ympäristömerkkien ominaisuuksia

Ympäristömerkit ovat vapaaehtoisia niiden käyttäjille. Ei ole mitään estettä sille, etteikö yritys voisi viestittää toimivansa kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti jollakin muullakin tavalla. Ilman yleisesti hyväksyttyä sertifikaattia se voi vain olla vaikeaa todistaa suurelle yleisölle. Merkki luo standardin, jonka minimivaatimukset ylittämällä yritys saa osoituksena ponnistuksestaan oikeuden käyttää markkinoinnissaan ympäristömerkkiä. Jokainen yritys joutuu pohtimaan sertifiointin ja merkin käyttöönoton hyötyjä ja kustannuksia. Erilaisia lähestymistapoja on kuvattu raportin loppuosassa, ks. ”Miten arvioida sertifiointiprosessiin lähtemistä?” kappaleessa 10.1.

4.1 Millaisia ovat sertifiointin kriteerit

Jokaisella merkkillä on omat merkkikohtaiset kriteerinsä, mutta tyypillisiä tarkastuksen kohteita pyydetylle kalalle ovat:

- Pyydetty kala ei saa olla ylikalastettu alueellaan (Sustainable fish stock)
- Pyynti ei saa aiheuttaa ympäristöhaittoja tai ongelmia ekosysteemille (Environmental issues)
- Sivusaaliit on minimoitu (By-catch)
- Toimintaa johdetaan johdonmukaisesti ja paikallisia sääntöjä kunnioittaen

Lisäksi joillakin on kriteereinä mm.

- Pyyntiin käytettävän aluksen polttoaineen kulutus
- Sosiaalinen vastuu työntekijöistä ja yhteisöstä
- Toiminnan hiilijalanjälki

Vastaavasti viljelylaitoksille on seuraavia kriteereitä:

- Kalanrehun laatu ja sisältö
- Geenimuunnellun rehun tai antibioottien käyttö ei ole sallittua
- Karkaaminen minimoitava
- Ympäristölle ei saa aiheuttaa vahinkoja

HUOM. Koska merkkikohtaiset kriteerit vaihtelevat paljon toisistaan ja niihin saattaa tulla muutoksia, ajantasaiset tiedot on hyvä tarkistaa kunkin organisaation Internet-sivuilta.

4.2 Ympäristömerkin käyttöönotto vaatii panostusta

Ympäristömerkin käyttöönotto ei ole aivan yksinkertaista. Sertifiointiprosessi saattaa kestää jopa vuoden ja yleensä vaatii asiaan vihkiytyneen henkilön nimeämistä organisaatiosta hoitamaan projektia. Useissa yrityksissä on nimitetty CSO (Chief Sustainability Officer) tai ympäristöjohtaja, eli ylemmän johdon edustaja, jonka päätehtävänä on johtaa kestäväen kehityksen toteuttamista.

Sertifiointi lähtee tyypillisesti liikkeelle esiselvityksellä, jossa tutkitaan onko yrityksellä yleensä edellytyksiä aloittaa varsinaista prosessia. Kun esiselvitys on valmis, alkaa varsinainen sertifiointiprojekti. Sen aikana yritys joutuu osoittamaan että täyttää valitsemansa ympäristömerkin kriteerit. Ei riitä että yrityksellä on ”tuntuma” kriteerien täyttymisestä, vaan se pitää myös pystyä todentamaan, joko kirjallisesti ympäristömerkin haltijalle ja/tai sertifiointilaitoksen edustajalle tarkastuskäynnin aikana. Tässä suhteessa

ympäristömerkki-sertifiointiprosessi ei poikkea muista sertifioinneista (esim. ISO 9001 laatujärjestelmän, ISO 14001 ympäristöjärjestelmän tai hieman edellistä laajemman EMAS-järjestelmän, the Eco-Management and Audit Scheme, käyttöönotto⁸). Useimmat yritykset joutuvat prosessin aikana parantamaan käytäntöjään, jotta kriteerit saavutetaan.

Sertifiointi vaatii yritykseltä myös rahallista panostusta. Kaupallisilla merkeillä on omat hinnoittelupolitiikkansa merkin käytöstä, mutta yleisesti maksut koostuvat viidestä komponentista:

- 1) Sertifiointilaitoksen palvelujen käyttäminen
- 2) Ympäristömerkin käyttöönottomaksu
- 3) Ympäristömerkin vuotuinen käyttömaksu
- 4) Käyttöoikeus- tai lisenssimaksu (royalty), joka voi olla % -osuus myynnistä
- 5) Sertifioitavan yrityksen oma työpanos.

Kun sertifiointi on myönnetty, tulevat erikseen vielä yrityksen markkinointikustannukset, pakkausmerkintöjen muuttamiskustannukset ja säännöllisin väliajoin tapahtuvat uudelleen sertifioinnin kustannukset. Monet kaupalliset ympäristömerkit antavat markkinointitukea uusille sertifikaatin haltijoille, mutta yleisesti ottaen kustannukset jäävät sertifikaattia hakevan yrityksen kannettavaksi.

4.3 Kuka voi hakea ympäristömerkkiä

FAO:n yleisten periaatteiden mukaan ympäristömerkin voi periaatteessa saada minkä kokoinen yritys tahansa, riippumatta sijainnista, yrityksen koosta tai käytettävissä olevasta teknologiasta, edellyttäen että merkin kriteerit saavutetaan. Suuri osa ympäristömerkeistä onkin omaksunut nämä FAO:n kirjaamat yleisohjeet pohjaksi omiin standardeihinsa. Standardit pyrkivät olemaan joustavia, koska yritykset ympäri maailmaa ovat erilaisia ja niiden toimintaympäristöt voivat olla erilaisissa kehitysvaiheissa.

Osa kalalle tarkoitetuista ympäristömerkeistä soveltuu vain pyydetylle luonnonkalalle, osa sertifioi myös kalanviljelylaitoksia ja osa merkeistä sopii molemmille tuotantotavoille. Sertifioinnin voi hakea joko alkutuotannolle, jatkojalostukselle tai kokonaiselle toimitusketjulle.

Jos sertifioinnin kriteerit täyttyvät, sertifioinnin ”minimiyksikkö” voidaan sanoa olevan 1-1-1-1 eli yksi kalastusalue + yksi pyydetty kalalaji + yksi pyyntialue + yksi pyyntitapa. Ylärajaa ei periaatteessa ole, vaan sertifiointia voi laajentaa koskemaan koko laivastoa, kaikkia pyydettyjä kaloja, laajempaa pyyntialuetta tai muita pyyntitapoja. Vastaavasti yksittäiselle kalanviljelylaitokselle voi hakea sertifiointia. Joillakin merkeillä on kokonaisvaltainen lähestymistapa: sertifikaatin voi hankkia vain koko yrityksen toiminnalle. Variaatioita on lukemattomia ja useimmissa standardeissa on joustavat laajentumispolut. Käytännössä sertifiointiryhmittymän koostumuksen ja koon ratkaisee yhteistyön laajuus; sertifiointi edellyttää tiettyä keskitettyä ohjausta ja/tai valvontaa.

Ympäristömerkin käyttöönottoa voi hakea monissa järjestelmissä myös viimeisenä toimitusketjussa oleva (vähittäiskauppias, ravintola), mutta tällöin hakija joutuu osoittamaan koko toimitusketjun toimivuuden. Keskeinen kriteeri on silloin tuotteen tai raaka-aineen jäljitettävyyys. Jos esimerkiksi ravintola haluaa

⁸ Valtion ympäristöhallinto 2010. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=2125>

ympäristömerkityn kalan tai tuotteen listalleen, pitää yrityksen voida osoittaa, että raaka-aineet eivät missään olosuhteissa pääse sekoittumaan sertifioidun raaka-aineen kanssa.

4.4 Esimerkkejä mahdollisista sertifiointiryhmittymistä

Esimerkki 1:

Ympäristömerkin hankkii kalastusyritys koko laivastolleen, mutta rajaa merkin käytön vain yhteen lajiin (esim. turska) ja yhteen pyyntitapaan (trooli). Jos koko turskasaalista ei haluta sertifioida, yrityksen pitää pystyä erottamaan sertifioidu saalis kaikissa olosuhteissa sertifioidusta saaliista (jäljitettävyysovaatimus). Jos koko turskasaalis pyydetään ja käsitellään sertifiointin edellyttämällä tavalla, sertifiointi anotaan halutulle kalastusalueelle (esim. ICES 29 - 32). Muu saalis (toiset lajit/kalastusalueet/pyyntitavat) jäävät tällöin sertifiointin ulkopuolelle eikä niissä tarvitse noudattaa merkin ehtoja. (Huom. Joillakin merkeillä tätä tiukempia vaatimuksia.)

Esimerkki 2:

Edellisen esimerkin yritys kuuluu yritysrhyppäeseen tai yhdistykseen. Ympäristömerkki voidaan useimmiten hankkia koko yritys-/yhteistoimintaryhmälle samanaikaisesti. Tämä käytännössä edellyttää yhteistä toimintojen hallintamallia (Common Management Model), koska toimintatapojen pitää olla yhtenäiset ja yhdenmukaiset merkin vaatimuksiin. Esimerkin 1 sertifiointikriteerit pitää siis täyttyä 100-prosenttisesti jokaisessa yrityksessä ja aluksessa, joka tulee mukaan sertifiointiin aivan samalla tavalla kuin yksittäisen yrityksenkin sisällä toimittaessa (laji-pyyntitapa-alue-laivasto). Tämän tyyppinen tilanne on Ruotsissa parhaillaan tarkastelussa: Ruotsin ammattikalastajien liitto (Yrkesfiskarna rf) hakee yhteisesti turskalle sertifiointia MSC-merkkiin.⁹

Esimerkki 3:

Yritys on ravintola/vähittäiskauppias/tukkuri. Useimmiten ns. CoC – sertifiointi (Chain of Custody) on mahdollinen, jolloin ao. yritys sertifioidu koko toimitusketjunsä. Tämä luonnollisesti edellyttää, että tavarantoimittajat voivat toimittaa sertifioidu tuotetta. Tällöin sertifiointin pääpaino on jäljitettävyydessä, toisin sanoen sertifioidu kala on pystyttävä erottamaan kaikissa toimitusketjun vaiheissa sertifioidun.

Laajennusmahdollisuus: Koko ravintola-/vähittäiskauppakettu sertifioidu samaan aikaan: yleensä edellyttää yhteisiä hankintamalleja ja/tai toimintatapoja, mutta säästää sertifiointikustannuksia. Markkinointisanoma voi olla tuolloin ”meidän ketjussamme myydään vain xxx-sertifioidu kalaa/kalalajia yyy”.

Huom. Merkkien kriteereissä ja sertifiointitavoissa on merkkikohtaisia eroja ja käytännöt muuttuvat aika ajoin. Tarkista tarkemmat tiedot Liitteen 1 taulukosta ja ympäristömerkkien omilta kotisivuilta.

⁹ Yrkesfiskarna 2010. <http://www.yrkesfiskarna.se/nyheter/1-nyheter/1490-fiskbranschens-riksfoerbund-och-sveriges-fiskares-riksfoerbund-miljoecertifierar-torsken-i-oestersjoen.html>

5. Muutamia kalan ympäristömerkkejä ja -sertifikaatteja

Tässä listassa on mukana erilaisia ympäristömerkkejä ja -sertifikaatteja, joista osa on keskittynyt vain kalaan, osa sertifioi kalaa muiden tuotteiden ohella, osa on luomumerkkejä. Sertifioinnin maantieteelliset käyttöalueet vaihtelevat kansallisista globaaleihin. Merkit ja merkinnät on ryhmitelty siten, että ensin esitellään ympäristömerkkejä myöntävät sertifiointiohjelmat, sitten luomumerkit ja yhteen lajiin keskittyvät merkit ja lopuksi erilaiset suosituslistat.

5.1 Ympäristömerkkejä myöntävät sertifiointiohjelmat

Tähän ryhmään kuuluvat standardeja julkaisevat, ympäristömerkkisertifikaatteja myöntävät kaupalliset organisaatiot kuten Aquaculture Certification Council, Friend of the Sea ja Marine Stewardship Council sekä kansalliset merkit, joilla on oma sertifiointijärjestelmä.

5.1.1 Aquaculture Certification Council (ACC)

(kansainvälinen, viljelty kala ja katkaravut)

Aquaculture Certification Council, ACC:n sertifiointi hyödyntää "Global Aquaculture Alliance (GAA) Best Aquaculture Practices standards" –dokumentaatiota. ACC:n sertifiointi on ensisijaisesti prosessisertifikaatti ja sen merkinä on BAP-merkki.¹⁰ GAA on alun perin katkaravun viljelijöiden käynnistämä yhteistyöyrittäjä, jonka tarkoituksena on ollut edistää kestävä kehityksen periaatteita kalanviljelyssä kaikkialla maailmassa. GAA on rakentanut standardit ja ohjeistuksen ja kehittää niitä, varsinaisen BAP- sertifiointiprosessin hoitaa ACC. Merkki kattaa tällä hetkellä vasta kolme lajia, mutta uusia ollaan ottamassa mukaan.¹¹

ACC tekee itse tarkastuskäyntinsä.

5.1.2 BIM Irish Sea Fisheries Board

(Irlanti, viljelty lohi ja simpukat)

Irlannin valtion Bord Iascaigh Mhara (BIM) eli Irlannin kalastus- ja kalanviljelyhallinto on ottanut laatu- ja luomumerkintänsä jatkeeksi erillisen ympäristömerkinnän. Viljelty lohi ja simpukat voivat olla sertifioitu laatunsa (Irish Quality Salmon/Mussel), luomustatuksensa (Irish Organic Salmon/Mussel) ja ympäristövaikutuksensa (Irish Quality Eco-Salmon/Mussel) mukaisesti.¹²

Laatusertifiointi on hankittava ensiksi, jonka jälkeen yritys voi hakea ympäristömerkkiä.¹³ Merkin voi saada sekä viljelylaitos että jatkokäsittelylaitos. Ympäristömerkki on tarkoitettu ainoastaan Irlannin viljelyn sertifiointiksi ja sertifiointi tekee riippumattoman Global Trust -sertifiointilaitos (ks. myös SEAFOOD TRUST®). Luonnonkalalle BIM on julkistanut BIM Seafood Stewardship Scheme -ohjelman, joka sisältää kestävä kehityksen käytäntöjä. Merkin rinnalla on käytössä myös muiden sertifiointijärjestelmien merkkejä lähinnä pyydetylle kalalle (Friend of the Sea, MSC).¹⁴ Sertifiointilaitos: Global Trust.

¹⁰ ACC. 2010. Best Aquaculture Practices Certification Of Production Processes For Seafood Buyers. <http://www.aquaculturecertification.org/>

¹¹ GAA 2010. About BAP. <http://www.gaalliance.org/bap/>

¹² BIM Irish Sea Fisheries Board. 2010. <http://www.bim.ie/>

¹³ O'Brien, G. BIM Environmental Officer. 25.2.2010.

¹⁴ BIM Irish Sea Fisheries Board. 2010. Annual Report 2008. <http://www.bim.ie/uploads/reports/BIM%20Annual%20Report%202008.pdf>

5.1.3 Friend of the Sea (FOS)

(kansainvälinen, viljelty ja luonnonkala)

Friend of the Sea (FOS) sertifioi sekä luonnonkalaa että viljeltyä kalaa. Tällä hetkellä näiden jakauma sertifioinneista on noin 50 % / 50 %. Merkkejä on myönnetty ympäri maailmaa noin 80 yritykselle.¹⁵

Sertifiointitarkastus tehdään riippumattomien sertifiointilaitosten toimesta FOS:in omia standardeja käyttäen. Standardiin kuuluvat muun muassa nämä vaatimukset:

- Kalastus ei kohdistu ylikalastettuun saaliiseen (FAO:n raporttien mukaan mitattuna).
- Sivusaaliit eivät ole IUCN:n (International Union for Conservation of Nature) kieltolistalla.
- Kalastusmenetelmä ei aiheuta yli 8 %:n hukkasaalista (kokonaissaaliista mitattuna).
- Ympäristövaikutusten arviointi pitää suorittaa ennen kuin viljelylaitosta kehitetään edelleen.
- Ei geenimuuntelua tai kasvuhormoneja.
- Viljelylaitos käyttää FOS:in määrittämää rehua tai ravintoa.

Friend of the Sea standardi sisältää sekä kalastuksen että viljelyn suositukset hiilijalanjäljen (Carbon footprint) pienentämiseen. Ensimmäisen sertifioinnin jälkeen uusintatarkastus on joka kolmas vuosi. Näitä varten FOS:illa on useita kansainvälisiä tarkastajia saatavuuden varmistamiseksi.¹⁵

Sertifiointilaitokset: SGS, Bureau Veritas, FCI.

5.1.4 Marine Stewardship Council (MSC)

(kansainvälinen, luonnonkala ja tietyt viljelyn erikoistapaukset)

Merkki on alun perin perustettu WWF:n ja Unilever-konsernin yhteistyönä, mutta se on sittemmin irtautunut näistä tahoista ja toimii itsenäisenä organisaationa.

Merkki sertifioi vain luonnosta pyydettyä kalaa ja tietyin edellytyksin kalanviljelyn erikoistapauksia (Catch & Grow, Hatch & Catch, Habitat modified). Sertifikaatin voi hankkia mikä tahansa toimitusketjun tasoista, alkutuotannosta aina vähittäiskauppaan tai ravintolaan. Näille kaikille on rakennettu omanlaisensa sertifiointiprosessi. Standardin keskeiset asiat:

- Pyynti kohdistettava saaliiseen, joka ei ole ylikalastettu.
- Ympäristön monimuotoisuuden säilyttäminen on varmistettava.
- Yritys käyttää sellaisia hallintamenetelmiä jotka ovat sopuinnassa lain ja paikallisten säädösten kanssa ja tukevat kestävä kalastusta.

Ensimmäinen sertifiointiprosessi voi kestää 1 – 12 kk ja uusintasertifioinnit tehdään kerran vuodessa.

Sertifiointilaitoksia (kalastus): mm. Den Norske Veritas (DNV), Food Certification International Ltd (FCI), Global Trust, MacAlister Elliott & Partners, Moody Marine, Scientific Certification Systems, SGS.

Sertifiointilaitoksia (alkuperäketju): mm. Agrizert (AGZ), ARS PROBATA, Bureau Veritas, Den Norske Veritas (DNV), Food Certification International Ltd (FCI), Global Trust, Institute for Marketecology (IMO), Intertek Danmark, ISACert BV, MacAlister Elliott & Partners, Moody Marine, MRAG Americas, Scientific Certification Systems (SCS), SGS, Tiv Nord Cert¹⁶

¹⁵ Bray, Paolo, Friend of the Sea, Director. 4.2.2010.

¹⁶ Marine Stewardship Council 2010. Get Certified. <http://www.msc.org/get-certified>

5.1.5 SEAFOOD TRUST®

(kansainvälinen, viljelty ja luonnonkala)

Sertifiointilaitos Global Trust (ent. IFQC, International Food Quality Certification) on jo pitkään sertifiointi useita ympäristömerkkejä kuten MSC, BIM Irish Quality Salmon/Mussel, Global GAP ja The Global Aquaculture Alliance.

Global Trust on luonut myös oman ympäristömerkkinsä SEAFOOD TRUST®, jota käytetään sekä kestävän kehityksen kalanviljelyn että vastuullisen kalastuksen (Responsible Fishing) merkinä. Global Trust jatkaa edelleen myös muiden merkkien sertifiointeja.

Vastuullisen kalastuksen sertifiointi sopii kaikille alustyypeille ja pohjautuu seuraaviin suosituksiin ja standardeihin:

- Certified Quality Wild Seafood :ON-BOARD Handling Standards (BIM Ireland)
- SEAFISH Responsible Fishing Standard (SEAFISH UK PAS)
- FAO Code Of Conduct on Responsible Fishing

Standardit on suunniteltu siten, että niitä voidaan käyttää koko toimitusketjussa kalastusaluksista ensimmäiseen myyntipaikkaan. Standardin keskeiset osat ovat:

- vastuullisen kalastuksen periaatteiden noudattaminen
- saaliin käsittely
- laivaston rakenteelliset vaatimukset
- miehistön osaaminen
- saaliin jäljitettävyys
- ympäristövaikutusten arviointi.¹⁷

5.2 Luomumerkit

Luomumerkkien taustalla on maanviljelyn luomusertifiointi. Luomumerkkien käyttöä on kuitenkin ollut luontevaa laajentaa myös kalanviljelytoimintaan. Tässä selvityksessä ovat luomumerkeistä mukana Euroopan markkina-alueella toimivia merkkejä.

5.2.1 Bio Austria

(Itävalta, luomumerkki, viljelty kala)

Bio Austria on Itävallassa toimiva luomumerkki, jota käytti vuonna 2008 lähes 20.000 yritystä (noin 14 % kaikista yrityksistä) ympäri Itävaltaa. Merkki sertifioi maataloustuotteiden lisäksi myös viljeltyä kalaa, lajeina karppi, nieriä ja taimen (forelli). Itävallassa noin 20 % kaikesta viljelystä kalasta tulee luomuviljelmiltä¹⁸. Kalanviljelijät käyttävät joskus rinnalla myös omaa organisaationsa epävirallista merkkiä, ”Bio-Fisch”, mutta se ei ole varsinainen ympäristömerkki.

Bio Austria -sertifiointi noudattaa ensisijaisesti EU:n luomutuotannon asetusta, mutta lisäksi tulee Itävallan oma elintarvikelainsäädäntö (Codex alimentarius austriacus), jota pidetään yhtenä maailman tiukimmista. Lisävaatimuksena sertifiointille tulevat Bio Austrian ohjeet kalankasvatuksesta, esimerkiksi:

¹⁷ Seafood Trust 2010. <http://www.irishqualityfish.com/>

¹⁸ Bio-wissen.org 2009. Bio-Fisch. <http://www.bio-wissen.org/>

- kasvatusaltaat luonnonmukaisia
- kalatiheys tai m²/kala säädelty standardissa (eri kaloilla erilainen)
- puolet rehusta oltava omaa tuotantoa, puolet muilta luomutiloilta
- ei antibiootteja, hormoneja, synteettisiä lisäaineita tai geenimuuntelua.¹⁹

Sertifiointi toteutetaan kuten muukin luomutuotannon sertifiointi EU:n asetuksen puitteissa.

Sertifiointilaitos: ABG (Austrian Bio Garantie)

5.2.2 Bioland

(Saksa, luomumerkki, viljelty karppi)

Saksalainen Bioland-luomutuotannon standardi sisältää myös kalanviljelyn makean veden karpille. Merkki on rekisteröity koko Euroopan alueella ja standardi rakentuu siten, että siinä on kaikille toimialoille yhteinen osa ja erikseen säännökset kalankasvatukselle. Standardi sisältää samoja tarkistuspisteitä kuin edellä kuvatussa Bio Austria –merkissä. Viljelty kala voi saada sertifiokaatin, jos koko tuotanto on muutettu standardin mukaiseksi ja kala on elänyt vähintään 2/3 elämästään luomutuotannon sääntöjen määräämissä olosuhteissa. Bioland suorittaa sertifiointinsa ja tarkistuskäyntinsä itse. Sertifiointeja ei ole tehty Saksan ulkopuolelle.

5.2.3 Bio Suisse

(Sveitsi, kansainvälinen, luomumerkki, viljelty kala ja katkaravut)

Bio Suisen juuret ovat biodynaamisessa ja luomutuotannossa ja se on perustettu 1981 sveitsiläisten luomutuottajien toimesta (Association of the Swiss Organic Agriculture Organisations, Bio Suisse). Yhteiset säännöt luomutuotannolle otettiin käyttöön perustamisen yhteydessä ja samaan aikaan esiteltiin myös yhteinen logo, ”Bud” (saksaksi ”Knospe”). Käytössä on kaksi rinnakkaista merkkiä, joista toinen on tarkoitettu sveitsiläistä alkuperää olevalle tuotannolle (kotimaisuusaste vähintään 90 %) ja jälkimmäinen on vähintään 10 % ulkomaista alkuperää sisältäville tuotteille.

Vaikka merkin lähtökohta onkin maataloudessa, sen käyttöä laajennettiin viljeltyyn kalaan ja katkarapuihin vuonna 2000. Nykyisin 10 % Sveitsin maatiloista (noin 5700 kpl) on sertifioitu Bio Suisen standardilla ja 760 jalostusyrityksellä on standardin vaatimukset täyttävä raaka-aineiden käsittelyprosessi. Merkin voi hankkia joko tuottaja itse tai maahantuojat. Erikoisuutena voidaan pitää rajoitetta, joka kieltää lentokuljetukset sertifioiduille tuotteille.

Merkin keskeiset lähtökohdat kalankasvatukselle:

- kalanviljelytoimintaa katsotaan kokonaisuutena, ei yksiköittäin
- kestävän kehityksen periaatteet ja ympäristöystävällisyys tuotannossa ja ruokinnassa
- Bio Suisen standardien mukainen ruokinta (ei geenimuuntelua, hormoneja, antibiootteja tai tarpeettomia lisäaineita kuten maku- ja väriaineet)
- koko tuotantoketjun seuranta ja auditointi (”altaasta pöytään”).

Bio Suisse esittää ympäristömerkityn tuotannon etuina jopa 15 – 50 % paremmat tuottajahinnat normaaleihin tuotteisiin ja hyvän näkyvyyden merkinnän kautta. Vuonna 2003 merkin tunnettuus oli Sveitsissä yli 70 %.²⁰

¹⁹ Bio Austria. 2010. <http://www.bio-austria.at/>

²⁰ Bio Suisse 2010. <http://www.bio-suisse.ch/>

5.2.4 EU-kukka ja EU-luomumerkki

(kansainvälinen, virallinen, elintarvikkeet mukana tällä hetkellä luomumerkissä)

EU-kukka on Euroopan Unionin virallinen ympäristömerkki, mutta tällä hetkellä se ei sertifioi vielä elintarvikkeita. EU-kukka on käytössä 27 EU-jäsenmaan lisäksi Norjassa, Islannissa ja Liechtensteinissa²¹. EU-ympäristömerkkiasetusta uusittiin vuonna 2009 siten, että sen soveltamisala laajennettiin elintarvikkeisiin (ml. kala) ja rehuihin sillä ehdolla, että Euroopan komissio selvittää vuoden 2011 loppuun mennessä, onko elintarvikkeille mahdollista laatia merkintäkriteerit ja antaa merkintä lisäarvoa. Lisäksi merkin käyttöönottoa haluttaisiin yksinkertaistaa ja käyttökuluja alemmiksi. Merkin markkinointiin ja tunnetuksi tekemiseen halutaan myös panostaa, jotta yhä useampi tunnistaisi ja haluaisi ottaa merkin käyttöön. Uusia tuoteryhmiä pyritään lisäämään EU-kukan piiriin siten, että niitä olisi vuoteen 2015 mennessä 40 - 50²¹. Komission selvitettäväksi jäi myös se, tullaanko elintarvikkeille asettamaan ehdoksi että ne ovat luomutuotannon mukaisesti tuotettuja (EU-luomusasetuksen mukaisesti), jotta ne voisivat saada EU-kukka-sertifioinnin²². Jos kala lisättäisiin EU-kukan piiriin, on todennäköistä, että silloin vaatimuksena on elinkaariajattelu, ts. ympäristövaikutusten arviointi koko tuotanto - ja kulutusketjun läpi.²³

EU-kukan laajentamista elintarvikkeisiin koskeva Euroopan parlamentin lainsäädäntöpäätöslauselma 2.4.2009 on luettavissa kokonaisuudessaan parlamentin verkkosivuilta, linkki löytyy kappaleesta 11, ”Hyödyllisiä linkkejä”.

EU-luomutuotanto on säädelty erillisellä asetuksella, joten tällä hetkellä sen ympäristömerkki toimii EU-kukan rinnalla. Luomumerkille valittiin vastikään uusi logo (ks. lehtikuvi oikealla), joka korvaa entisen tähtäkuvion. Kalanviljely kuuluu luomusasetuksen piiriin. Luomutuotteiden tuotanto ja luomuun liittyvät merkit ja merkinnät on säädelty tiukoilla käytännöillä, joita tuottajan tulee tarkoin noudattaa EU:n markkinoilla. EU:n luomumerkkiä käytetään lisäämässä luomutuotteiden näkyvyyttä kuluttajille. EU-merkillä varustettuja tuotteita koskevat seuraavat periaatteet:

- ainakin 95 % tuotteen ainesosista on tuotettu luomuperiaatteen mukaisesti
- tuote noudattaa virallisten valvontaohjelmien sääntöjä
- tuote on tullut suoraan pakkauksessa mainitulta tuottajalta
- tuote sisältää tuottajan, valmistajan tai myyjän nimen ja valvontaelimen nimen tai koodin²⁴.

Tietoa EU-luomusäädöksistä on Euroopan komission verkkosivuilla, joiden linkki löytyy kappaleesta 11. Myös varsinaisen luomusasetuksen (EY N:o 834/2007), koko teksti on luettavissa on Euroopan neuvoston virallisen lehden verkkoversiossa, johon linkki löytyy kappaleesta 11.

EU:n luomutuotteiden tunnus on 1.7.2010 lähtien pakollinen kaikille esipakatuille luomutuotteille, jotka on tuotettu jossain EU:n jäsenvaltiossa ja jotka täyttävät tarvittavat vaatimukset. Tunnus on vapaaehtoinen tuontitavaroille. EU-merkinnän vieressä voi olla muita yksityisiä, alueellisia tai kansallisia tunnuksia. Luomuviljelyasetusta tarkistetaan lähiaikoina, ja uusi tunnus lisätään yhteen sen liitteistä.²⁵

²¹ Euroopan parlamentti 2010. EU-ympäristökukan käytölle selkeämmät säännöt. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20090331IPR53012+0+DOC+XML+Vo//FI>

²² Euroopan parlamentin lainsäädäntöpäätöslauselma 2..4.2009. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TC+P6-TC1-COD-2008-0152+0+DOC+PDF+Vo//FI>

²³ Bates, R. 19.1.2010. Update on EU policy and action for seafood sustainability labeling. http://www.tracefood.org/images/c/co/7_-_Richard_Bates_-_EU_eco_labeling_initiatives.pdf

²⁴ Euroopan komissio 2010. Luomumerkki ja merkitseminen. http://ec.europa.eu/agriculture/organic/consumer-confidence/logo-labeling_fi

²⁵ EU-komissio 2010. Uusi tunnus valittu luomutuotteille. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/142&format=HTML&aged=0&language=FI&guiLanguage=en>

5.2.5 Freiland

(Itävalta, eläinten hyvinvointi ja luomutuotanto, viljelty kala)

Freiland on keskittynyt alun perin eläinten hyvinvoinnin edistämiseen, mutta on myös ottanut mukaan tarkasteluun kalanviljelyn. Kuten Bio Austria, myös Freiland toimii EU:n luomusetuksen antamissa puitteissa. Freiland edellyttää, että yritys joka haluaa heidän hyväksyntänsä, on jo sitoutunut toimimaan riippumattoman sertifiointilaitoksen kanssa (luomutuotanto). Sen jälkeen Freilandin edustaja tulee yritykseen tekemään vielä tarkastuskäynnin.

Freiland on tehnyt yhteistyötä Itävallassa erilaisten tutkimusorganisaatioiden kanssa, ja on mm. ollut julkaisemassa ”Bio-wissen” -portaalia, jossa kerrotaan perustietoja maan luomutuotteista ja – tuotannosta.²⁶

5.2.6 GLOBALG.A.P.

(Saksa, kansainvälinen, viljelty kala)

GLOBALGAP on saksalainen merkki, joka sertifioidaan maanviljelyn lisäksi myös kalanviljelyn prosesseja kaikkialla maailmassa. Organisaation tavoitteensa on luoda maailmanlaajuisesti yksi yhteinen standardi hyvälle maataloustuotteiden tuotantokäytännöille, G.A.P, Good Agricultural Practices. Sertifiointi kattaa koko prosessin viljelylaitoksella rehusta toimintakäytäntöihin, aina siihen pisteeseen, jossa tuote lähtee laitokselta (Farm-gate standard). Merkki on B2B-käyttöön tarkoitettu, ja sen vuoksi ei ole kovin näkyvä kuluttajille. Sertifiointiin suorittaa riippumaton sertifiointilaitos, joita on 100 maassa. Tarkastuskäyntejä tehdään vuosittain ja lisäksi tehdään yllätystarkastuksia. Merkin voi hankkia sekä tuottaja että vähittäisporras. Standardin käytäntöihin kuuluvat muun muassa:

- hallintamenetelmät viljelylaitoksella
- kemikaalien käsittely ja käyttö
- kalojen hyvinvointiin ja ruokintaan liittyvät käytännöt
- jäljitettävyys
- pakkaus ja käsittelykäytännöt.²⁷

Standardiin kuuluu monia tarkistuslistoja, joissa on mainittuna myös hyväksyntäkriteerit sekä se, onko kyseinen kohta välttämätön sertifikaatin saamiseen vai onko se suositeltava tapa. Tällainen tarkistuslista toimii mainiosti myös itsearviointin työkaluna jo ennen varsinaista sertifiointia. Standardi perustuu modulaariseen rakenteeseen, jossa on yhteisiä osia kaikille viljelytoimialoille ja spesifiset ohjeistukset kullekin erikseen (kuten kalanviljelylle).

Sertifiointilaitokset: >100 maailmanlaajuisesti

²⁶ Freiland 2009. <http://www.freiland.or.at/>

²⁷ GLOBALGAP 2010. <http://www.globalgap.org/>

5.2.7 Krav

(Ruotsi, luomumerkki, viljelty ja luonnonkala)

Ruotsissa varsin tunnettu (98 % tunnettuus vuonna 2008²⁸) Krav-merkki on luomutuotannon merkki, jonka omistavat merkin käyttäjien yhdistys, jossa on 27 jäsentä. Jäsenistöön kuuluu sekä tuottajia, jalostajia, vähittäiskauppiaita että ympäristö- ja kuluttajien etujärjestöjä.²⁸

Krav-standardi tukeutuu IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) ohjeistukseen sekä EU:n luomutuotannon asetukseen, mutta asettaa näitä tiukempia ehtoja. Krav julkaisee kaksi kertaa vuodessa päivitykset standardeihinsa, jotka se julkaisee Internet-sivustollaan. Kalastuksen ja alanviljelyn standardit ovat samassa dokumentissa muun luomutuotannon kanssa. Kalaa koskevat keskeiset kohdat standardissa:

- ylikalastuksen estäminen
- ympäristöystävällisten pyyntimenetelmien ja -välineiden käyttö
- kalastusalusten ominaisuudet, miehistön ammattitaidon ylläpitäminen ja polttoaineiden laatu
- sertifioidun saaliskalan pyynti vain sertifioidulla menetelmällä (muiden lajien pyynti sertifioimattomalla menetelmällä samaan aikaan sallitaan).

Krav on tarkempi sivusaaliiden kanssa kuin EU:n säännöstö (voi olla sertifiointin este). Kalan maksaa ja -määtiä joka on peräisin Pohjanlahdelta, Suomenlahdelta tai Itämereltä, ei voida myydä sertifioituna ollenkaan. Krav-merkin voi sertifioida joko tuottaja itse Ruotsissa/Ruotsin ulkopuolella tai tuotteen maahantuojana Ruotsissa. Krav suorittaa itse sertifiointien tarkastuskäynnit, mutta myös ulkomainen sertifiointilaitos voi akkreditoitua itse tekemään Krav-sertifiointeja. Näin on esim. Norjassa, missä sertifiointin tekee Debio. Koska on mahdollista käyttää riippumattomia sertifiointilaitoksia, periaatteessa merkkiä voisi hakea missä maassa tahansa, josta viedään Ruotsin markkinoille tuotteita. Tämä edellyttää, että sertifioija on hankkinut akkreditoinnin). Tällä hetkellä tanskalainen sertifiointilaitos A/S Baltic Control on hakemassa akkreditointia merkin sertifioimiselle sekä koko EU:n alueella että sen ulkopuolella, joka mahdollistaisi sertifiointin 150 maassa, joissa kyseinen sertifiointiyhtiös toimii.²⁹

Krav-merkin lisenssin eli käyttöoikeuden voi hankkia mikä tahansa toimitusketjun yritys, alkutuotannosta vähittäiskauppiaseen tai ravintolaan. Markkinointimerkinä Krav toimii tällä hetkellä vain Ruotsissa, laajentumissuunnitelmia ei vielä ole.³⁰

5.2.8 Naturland

(Saksa, kansainvälinen, luomumerkki, viljelty kala ja katkaravut ja luonnonkala)

Saksalainen merkki, joka on alun perin erikoistunut luomutuotannon sertifiointiin. Merkki noudattelee EU:n luomutuotantoasetusta, mutta asettaa sitä tarkempia rajoituksia. Sertifioi viljellyn kalan tuotantoa ja vuodesta 2006 on luonut standardia myös luonnonkalan sertifiointille. Ensimmäinen pilotti tehtiin Afrikassa Lake Victoriassa ja tällä hetkellä on useita muita hankkeita käynnissä³¹. Viljellylle kalalle ja luonnonkalalle on molemmille omat standardinsa.

²⁸ Krav 2009. www.krav.se

²⁹ Krav 2010. Danish certification company wants to use KRAV label. <http://www.krav.se/Press/nyheter/Danish-certification-company-wants-to-use-KRAV-label/>

³⁰ Hällbom, Lars. Standards director, Krav, 24.2.2010

³¹ Naturland 2010. Naturland Wildfish. <http://www.naturland.de/naturlandwildfish.html>

Viljellyn kalan sertifiointiprosessi alkaa perustietojen analysoinnilla tarkistuslistan avulla. Tätä seuraa tarkastuskäynti, jonka aikana Naturland –edustaja tekee suunnitelman luomutuotantoon siirtymisestä ja opastaa käytännön asioissa. Tämän jälkeen yritys hankkii tarjouksen riippumattomalta sertifiointilaitokselta jota seuraa varsinainen sertifiointitarkastus. Tarkastuksen raportin perusteella Naturland antaa suosituksen varsinaiselle sertifikaatin myöntäjälle, Naturland Certification Committeelle (itsenäinen komitea). Jos komitea myöntää sertifikaatin, se sitoo Naturlandia. Sertifiointi kohdistuu tuottajaan joka saa ns. yleissertifikaatin omalle toiminnalleen (General certificate). Tuotteisiin ja tuotetoimituksiin liitetään OTC-sertifikaatti (Organic Transaction Certificate), joka kertoo tuottajan noudattavan standardia³². Näin merkki voi näkyä myös myyntitiskillä, vaikka sertifiointi onkin tuottajayhteisön tai jalostuslaitoksen.

Luomustandardi kattaa koko yrityksen toiminnan; tuottaja sitoutuu noudattamaan sitä kaikissa toimintayksiköissään (myös kaikki varastot). Jos paikalliset olosuhteet eivät anna mahdollisuutta noudattaa standardia kokonaisuudessaan, on Naturland Certification Committeella mahdollisuus tehdä muutoksia. Tämä joustomahdollisuus auttaa varsinkin kehittyvillä markkinoilla ja alueilla, jossa sertifiointi on vasta aluillaan.

Pyydetylle luonnonkalalle voi sertifiointia hakea sekä yksittäinen kalastusyksikkö, yhteistoimintayksikkö tai jopa kalanjalostuslaitoksen sopimuskalastaja. Standardi käsittelee sekä ylikalastuksen estämistä että myös ympäristönsuojelullisia näkökulmia. Vaikka yritys muutoin toimisi standardin vaatimalla tavalla, ylikalastus voi estää sertifiointin saamisen tai sen menettämisen.

Sertifiointilaitokset: vaihtelee maittain / projekteittain. Naturland voi tilata tarkastuksen yrityksen puolesta.

5.3 Yhteen lajiin keskittyvät merkit

5.3.1 Earth Island Institute, Dolphin Safe

(kansainvälinen, delfiinien suojaaminen tonnikalan pyynnin yhteydessä)

Yhdysvaltalainen Earth Island Institute on NGO-organisaatio, joka muun toimintansa ohella myös sertifioidi tonnikalanpyyntiä, jossa huomioidaan delfiinien suojeleminen. Standardi ei ole siis perinteinen ympäristömerkki, vaan on keskittynyt ainoastaan tähän suojeleutavoitteeseen. Jotta pyydetty tonnikala voisi saada Dolphin Safe sertifikaatin,

- pyyntimatkan aikana ei saa tahallisesti jahdata tai ottaa kiinni delfiineitä
- ajoverkkojen käyttö ei ole sallittu
- delfiineitä ei saa edes tahattomasti vahingoittaa tai tappaa verkon laskun aikana
- sertifioidun saalista ei saa sekoittaa sertifioidun kanssa edes varastossa
- suurilla aluksilla Tyynenmeren itäosissa pitää olla puolueeton tarkkailija.

Sertifiointin piirissä on noin 90 % tonnikalaa käsittelevistä yrityksistä maailmassa.³³

³² Naturland 2010. Steps to Naturland certification.

http://www.naturland.de/fileadmin/MDB/documents/Aqua/Steps_to_Naturland_Aquaculture_Certification.pdf

³³ Earth Island Institute 2010. <http://www.earthisland.org/dolphinSafeTuna/consumer/>

5.3.2 NOAA Dolphin Safe

(Yhdysvallat, delfiinien suojaaminen tonnikalan pyynnin yhteydessä)

Yhdysvaltain kansallinen ilmakehä- ja merentutkimusjärjestö (NOAA, National Oceanic and Atmospheric Administration) on tehnyt omat standardinsa tonnikalan pyynnille tarkoituksena suojella delfiineitä. Tämäkään ei ole varsinainen ympäristömerkki, koska keskittyy vain tähän suojeluun. Sertifikaatti on maksuton, mutta myös tämän standardin mukaisesti riippumaton tarkkailija on oltava aluksella itäisellä Tyynellämerellä. NOAA ei tunnusta Earth Island Instituten sertifikaattia, mutta on itsekin vapaaehtoinen järjestelmä. Sertifikaatin voi hankkia myös jalostuslaitos, jolloin perustarkastuksen jälkeen voidaan suorittaa myös yllätystarkastuksia.³⁴

5.3.3 Scottish Salmon (SSPO)

(Iso-Britannia / Skotlanti, viljelty kala)

Iso-Britanniassa käytettävä "The Code of Good Practice for Scottish Finfish Aquaculture (CoGP)" on sarja ohjeita ja parhaita käytäntöjä, jotka ovat edellytyksenä pääsyyn "Scottish Salmon Producers' Organisation" jäseneksi (SSPO) ja sen kautta SSPO:n merkin käyttäjäksi. Skotlanti on maailman toiseksi suurin lohentuottaja maailmassa ja 95 % tuotannosta tulee SSPO:n 16 jäsenyritykseltä³⁵. Standardi sisältää yli 300 erilaista päätarkistuspistettä ja se sertifioi kaikkia tuotantoketjun osia kasvatuslaitoksesta jatkokäsittelyyn, lajista tai käytetystä järjestelmästä riippumatta. Dokumentaatio sisältää tarkistuspisteiden lisäksi myös kattavan listan erilaisia toimintaohjeita alkaen riskienhallinnasta desinfiointiin, joten se toimii toiminnan käsikirjana. Käytännöt sisältävät muun muassa:

- jäljitettävyyden varmistamisen
- kalan terveys – hoito- ja hallinto-ohjeistuksen
- ympäristönsuojelun ja kalatautien hallintajärjestelmät
- kalojen elinympäristön turvaamisen (hyvinvointi, rehun sisältö ja laatu, kalatiheys).

Sertifioinnin tekevät riippumattomat sertifiointilaitokset, jotka ovat akkreditoituneet UKAS:iin (The United Kingdom Accreditation Service).

5.3.4 SIGES SalmonChile

(Chile, kasvatettu lohi)

SIGES on Chilessä käytettävä sertifiointi, joka ei varsinaisesti sertifioi kalaa tai kalatuotteita vaan menetelmiä ja hallintajärjestelmiä (Integrated Management System). SIGES asettaa standardeja ja parhaita käytäntöjä ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen kannalta lohenviljelylle ja kalateollisuudelle, mutta järjestelmässä on myös standardeja ruuan turvallisuuden, kalojen terveyden ja työturvallisuuden osa-alueilla. Sertifioinnin voi toiminnalleen saada sekä viljelylaitos että jatkokäsittelylaitos. Sertifiointiprosessiin kuuluu itsearviointivaihe ja koulutus Technological Salmon Institute (Intesal of SalmonChile) -organisaation johdolla sekä varsinainen tarkastus ja sertifiointi riippumattoman laitoksen tekemänä. SIGES Salmon Chilen mukaan sertifiointin piirissä on 17 yritystä edustaen noin 80 % chileläisestä lohenviljelykäsittelystä.³⁶

Sertifiointilaitoksia: Bureau Veritas, DQS, SGS,

³⁴ NOAA 2010. Dolphin-safe certification. <http://dolphinsafe.gov/dsp.htm>

³⁵ Scottish Salmon 2010. <http://www.scottishsalmon.co.uk/economics/economics.asp>

³⁶ SIGES SalmonChile 2010. <http://www.siges-salmonchile.cl/proysigesingles/>

5.4 Suosituslistat

Kalatuotteiden ostoa ja käyttöä ohjaavia ns. suosituslistoja laativat sekä ympäristö-, kansalais- ja etujärjestöt mutta myös eri valtioiden kalastuksesta vastaavat organisaatiot. Järjestöt usein suosittelevat noudatettavaksi yleisiä kestävän kulutuksen periaatteita. Sen lisäksi ne ovat laatineet ”liikennevaloja” ts. listoja joissa on suosituksia kalan syönnille lajeittain. ”Punaiselle” tai ”älä syö” – listoille ovat järjestöt keränneet uhanalaisia lajeja, joiden käyttöä pitäisi välttää. ”Keltaisia” ja ”vihreitä” listoja käytetään parempien vaihtoehtojen merkinä. Joskus listat ohjaavat myös valitsemaan mieluummin luonnonkalan kuin viljellyn kalan tai suosimaan jonkin tietyn alueen kalaa. Jotkut järjestöt antavat suosituksia tietyn ympäristömerkin käytöstä, mutta jokainen on valinnut suosikkinsa itsenäisesti, joten suositukset voivat olla keskenään ristiriitaisia. Jotkin järjestöt kampanjoivat aktiivisesti listojensa avulla, toiset taas pyrkivät tiedonvälittäjän rooliin. Tällaisia suosituslistoja on mm. seuraavilla järjestöillä ja organisaatioilla:

- Suomen luonnonsuojeluliitto
- WWF
- Greenpeace.

Kulutusvalintojen ohjaaminen suosituslistojen avulla on yksi tapa tiedottaa ympäristönäkökulmista ja parhaimmillaan ne voivat auttaa kalakantojen elvyttämisessä siirtämällä kulutusta lajista toiseen. Joissakin listoissa ongelmana on kuitenkin niiden ”mustavalkoinen” asetelma; ne saattavat suosia yksittäistä kalalajia ottamatta huomioon alueellista vaihtelua tai olosuhteita, joista kala on peräisin. Joidenkin listojen valinnat taas eivät reagoi kovin nopeasti (jos ollenkaan) paikallisiin kalakantojen muutoksiin. Listojen uskottavuuteen vaikuttaa myös jos ne ovat olleet useita vuosia päivittämättä tai jos ne eivät kerro mistä tiedot ovat peräisin.

Jos suosituslistat kertovat avoimesti mihin niiden valinnat perustuvat ja suositukset laaditaan paikallisten kala-alan ammattilaisten kanssa yhteistyössä, voivat ne toimia yhtenä työkaluna kalankäytön kestävyuden varmistamisessa. Listat voivat toimia myös tasapuolisesti markkinoilla; parhaimmillaan ne eivät suosi yksittäisiä yrityksiä vaan tarkastelevat koko alaa, raaka-aineiden saatavuutta ja kestävää käyttöä kokonaisuutena. Ympäristömerkkien hankkimiseen liittyy aina yrityskohtaisia kustannuksia, joita ei suosituslistoihin tyypillisesti liity.

5.5 Ympäristö-, laatu- ja kestävän kehityksen ohjelmia

Koska tämän raportin tarkoituksena oli esitellä erilaisia ympäristömerkkejä ja -sertifikaatteja, on käsittelystä jätetty pois muun muassa seuraavat ympäristö- tai laatuohjelmiksi katsottavat hankkeet:

- Fish For Life™ (Findus ³⁷ ja Young’s UK ³⁸), yritysryhmän julkaisemat 10 periaatetta vastuulliseen kalanhankintaan. Sisältää myös kestävän kehityksen osa-alueita.
- Label Rouge (Red Label). Ranskan kansallinen laatusertifiointimerkki. Ei ole varsinainen ympäristömerkki, mutta asettaa laatusstandardeja mm. saaliin kuljetuksen aikaiselle käsittelylle ja kuljetusajoille. Merkkejä myönnetty tuontikalalle (esim. SSPO-sertifioidulle lohelle) ja on tunnettu myös muissa Euroopan maissa.³⁹
- PAF (Partnership for African Fisheries). Käynnistetty vuonna 2009 tukemaan Afrikan maiden kalastuselinkeinon muutosta kohti kestävää kehitystä ja ympäristönsuojelua. Iso-Britannian valtion rahoittama hanke.

³⁷ Findus 2010. Kymmenen periaatetta vastuulliseen kalanhankintaan. <http://www.findus.fi/findus/findus-kalaohjelma>

³⁸ Young’s Seafood Limited 2010. Ten principles for Responsible Seafood Procurement. http://www.youngsseafood.co.uk/web/ten_principles.asp

³⁹ Seafoodsource 2010. Label Rouge scallops show resilience. <http://www.seafoodsource.com/newsarticledetail.aspx?id=4294989198>

6. Merkkien muutoksia

Maailmalla on käynnissä useita hankkeita, joiden tarkoituksena on lanseerata käyttöön uusia ympäristömerkkejä. Merkkejä on myös poistettu käytöstä tai niitä on integroitu yhteen muiden merkkien kanssa. Tässä osiossa käydään näitä merkkejä läpi lyhyesti.

6.1 Aquaculture Stewardship Council (ASC), UUSI

(kansainvälinen, viljelty kala)

Aquaculture Stewardship Council (ASC) on kalanviljelyn sertifiointiin tähtäävä ympäristömerkkihanke, jonka kehitystyötä muun muassa WWF tukee. WWF aloitti merkin standardien luomisen koordinoimalla joukon tapaamisia (Aquaculture Dialogues), joihin osallistui yli 2000 alan asiantuntijaa. Projektin tuotoksena on saatu aikaan joukko standardeja vuonna 2009, ja loput ovat tulossa vuoden 2010 aikana. Tämä merkki tulee toimimaan Marine Stewardship Council (MSC) – sertifikaatin aisaparina; MSC sertifioiduun luonnonkalan ja ASC viljellyn kalan. Merkin käyttöönotto on käynnissä ja sen odotetaan olevan valmiina vuoden 2011 aikana, jolloin sen on tarkoitus sertifioida 12 eri viljeltyä lajia. Merkki tulee käyttämään riippumattomia sertifiointilaitoksia. Koska ASC ei ole vielä valmis, yritykset jotka ovat jo nyt merkin vaatimusten mukaisia, voivat hakea GLOBALGAP – sertifiointia, jonka kanssa ASC tutkii myös myöhempää yhteistyön mahdollisuutta.⁴⁰

6.2 The Fisheries Association of Iceland, UUSI

(kansainvälinen, luonnonkala)

Islannissa on käynnissä hanke, jonka tavoitteena on tuoda markkinoille uusi kalaa sertifiiva ohjelma. Standardin pohjana ovat FAO:n suositukset. Hanke on kalastustoimialan aloite ja Islannin valtion hyväksymä. Siinä haetaan riippumattoman, kansainvälisen sertifiointilaitoksen tarkastusta islantilaisille yrityksille, jotta voidaan osoittaa niiden kestävä kehityksen periaatteiden noudattaminen. Hanke toteutetaan omakustannuspohjaisesti, ja tarkoituksena on saada sertifiointia (tai tarkastettua) ensimmäiset saaliit vuodelta 2010 loppuun mennessä.⁴¹

6.3 Käytöstä poistuneita merkkejä

ABCC Brazil. Brazilian Association of Shrimp Producers – yhdistyksen merkki katkaravuille ei enää tee sertifiointia ympäristömerkinä, mutta jatkaa laatujärjestelmien (Quality Management) sertifiointeja yhdessä SGS ja DQS – sertifiointilaitosten kanssa. Viljelylaitokset ovat hakeneet muita kansainvälisiä sertifiointeja (Naturland, ACC).⁴²

Tartan Quality Mark for Scottish Salmon. Merkki on integroitu SSPO (Scottish Salmon Producers' Organisation) yhteen The Code of Good Practice for Scottish Finfish Aquaculture (CoGP) -ohjelmaan.

⁴⁰ WWF. 2010. WWF and GlobalGap partner a course to aquaculture certification http://www.panda.org/about_our_earth/about_freshwater/freshwater_news/?168241/WWF-and-GlobalGap-partner-a-pathway-to-aquaculture-certification

⁴¹ Thorarinson, K. 2010. The Certification of Well managed Fisheries. http://www.tracefood.org/images/1/1f/13_-_Kristjan_Thorarinson_-_Certifying_Icelandic_fisheries.pdf

⁴² Suplicy, F.M. 2007. Aquaculture Certification in Brazil Perspectives of Government and Private Sector. http://library.enaca.org/certification/publications/BrazilWorkshop/02_Aquaculture_Certification_in_Brazil.pdf

7. Sertifiointilaitokset

Suomessa on useita kansainvälisten sertifiointilaitosten tytäryhtiöitä tai yhteistyökumppaneita. Ympäristömerkkien omilla sivuilla mainitaan myös useita sellaisia laitoksia jotka eivät toimi käytännössä Suomessa tai Pohjoismaissa vielä ollenkaan.

Tiedustelujen mukaan yksikään kansainvälisistä sertifiointilaitoksista joilla on edustus Suomessa, ei ole tehnyt Suomessa sertifiointitarkistuksia kalan ympäristömerkeistä. Käynnissä olevia sertifiointien esiselvityksiä on sen sijaan käynnissä jo Virossa, Ruotsissa, Tanskassa ja Saksassa useammallakin ympäristömerkillä. Muutamia myönnettyjä sertifiointilaitoksia löytyy Itämeren ympäryksistä Saksasta, Tanskasta ja Ruotsista. Muun muassa MSC ja FOS ilmoittivat, ettei periaatteellista estettä ole käynnistää sertifiointiprosessia Suomessa, tarvittaessa sertifiointilaitoksia akkreditoidaan aina tarpeen mukaan. Tämä käytäntö on useimmilla muillakin kansainvälisillä merkkeillä myöntävillä organisaatioilla.

Kansainvälisistä sertifiointilaitoksista muun muassa Food Certification International (FCI), Moody Marine, Den Norske Veritas (DNV) ja SCS ilmoittivat olevansa valmiita tekemään tarjouksen sertifiointista Suomessa. Tarjouksen tekemiseen laitokset tarvitsevat perustietoja tarkastuskohteesta, jotka yleensä voidaan käydä läpi joko puhelimitse tai täyttämällä perustietolomake.

8. FAO:n yleiset suositukset ympäristömerkkijärjestelmille

FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) on laatinut yleiset suositukset kalatuotteiden ympäristömerkkijärjestelmille. Nämä suositukset on koottu dokumenttiin "Guidelines for the Ecolabelling of Fish and Fishery products from Marine Capture Fisheries".

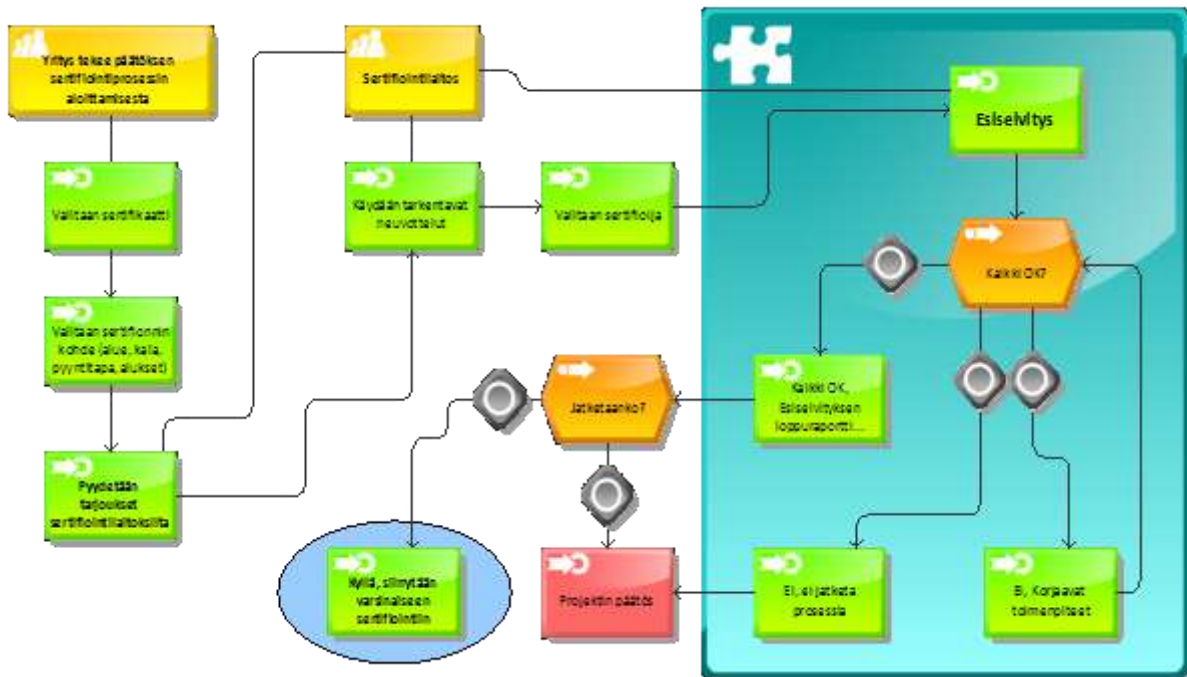
FAO:n suositusten mukaisesti ympäristömerkin

1. ehtojen tulee olla yhdenmukaiset vuoden 1982 annetun YK:n merilain, FAO:n ohjeistuksen "Code of Conduct for Responsible Fisheries" ja WTO (World Trade Organization) sääntöjen sekä muiden oleellisten kansainvälisten sääntöjen kanssa
2. tulee kunnioittaa valtioiden itsemääräämisoikeutta ja noudattaa paikallisia lakeja ja säännöksiä
3. pitää olla vapaaehtoinen ja markkinoiden ehdoilla toimiva
4. tulee olla läpinäkyvä, tasapuolinen ja kaikkien intressiryhmien saatavissa
5. ehdot eivät saa olla syrjiviä, eivät saa aiheuttaa kaupan esteitä ja sallivat tasapuolisen kaupankäynnin ja vapaan kilpailun
6. pitää mahdollistaa pääsyn kansainvälisille markkinoille
7. myöntäjien ja sertifiointilaitosten tulee ottaa vastuu merkistä kansainvälisten standardien mukaisesti
8. tulee sisältää luotettavat, riippumattomat auditointi- ja todennuskäytännöt
9. tulee perustua parhaaseen mahdolliseen saatavissa olevaan tieteelliseen tutkimustietoon ja paikalliseen tietämykseen (edellyttäen, että tieto voidaan puolueettomasti varmistaa)
10. tulee olla käytännöllinen, elinkelpoinen ja todennettavissa
11. tulee antaa totuudenmukaista ja selkeää tietoa
12. tulee perustua näissä suosituksissa määriteltyihin vähimmäisvaatimuksiin ja käytäntöihin.

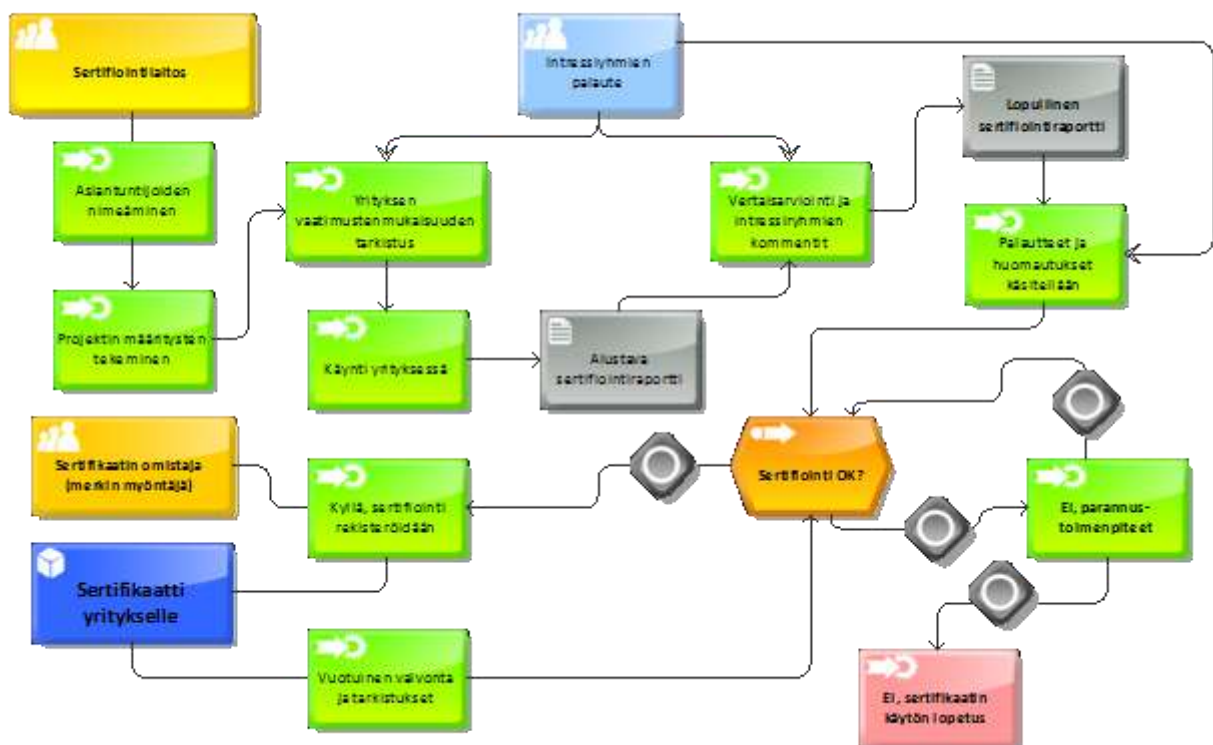
FAO:n suositukset ovat siis minimivaatimuksia ympäristömerkille. Vaikka joidenkin yksittäisten merkkien ehdot voivat olla näitä tiukemmat, FAO:n suosituksia noudattavan merkin katsotaan olevan kuitenkin hyväksyttävä ja yhteensopiva niiden kanssa.

9. Sertifiointiprosessin kulku

Vaikka ympäristömerkeillä on kullakin omat hakuprosessinsa ja menettelytapansa, periaatteessa riippumattomia sertifiointilaitoksia käyttävät toimivat alla kuvatun prosessin tavoin, kts. Kuvio 1 ja Kuvio 2.

Kuvio 1. Sertifiointiprosessin alkuvaiheet.

Kuvio 2. Sertifiointiprosessin loppuun vieni.

10. Tulevaisuuden näkymiä ja yhteenveto

10.1 Miten arvioida sertifiointiprosessiin lähtemistä?

Ympäristömerkinnät voivat olla yksi osa yrityksen kestäväan kehityksen ohjelmaa ja yhteiskuntavastuuta. Yrityksen yhteiskuntavastuu on käsite, joka tukee sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien kysymysten yhdistämistä liiketoimintaan ja yritysten vuorovaikutukseen sidosryhmien kanssa vapaaehtoisesti.⁴³ Nämä toimenpiteet voivat lisätä yrityksen arvoa – joko minimoimalla riskejä, hyödyntämällä innovaatioita tai muokkaamalla toimintatapoja. Yrityksen käytännössä saama hyöty riippuu valitusta lähestymistavasta.

Ympäristömerkintöjen ja ympäristöjohtamisjärjestelmien eli informaatio-ohjauksen välineiden (kuten ISO 14001 tai EMAS) käyttö on jo nykyisin merkittävä positiivinen kilpailutekijä. On oletettavaa, että muutamassa vuodessa ympäristöjärjestelmän puuttuminen tulee olemaan selvä negatiivinen kilpailutekijä – se jolta järjestelmä puuttuu, saattaa menettää tilauksia ja asiakassuhteita. Vapaaehtoisen ohjauksen etuna on, että yritys voi itse valita tehokkaimman tavan saavuttaa asetetut ympäristönsuojelutavoitteet. Vapaaehtoisten toimien kustannustehokkuus on usein parempi kuin hallinnollisen ohjauksen tiukentaminen.⁴⁴

Ympäristönäkökulma, sertifikaatit ja eettinen kuluttaminen eivät ole enää pelkän vähemmistön mielenkiinnon kohteena eikä niiden käyttöä enää ohjaile pelkät ympäristöjärjestöt. Laajemmat kuluttajaryhmät, yritysten omat sidosryhmät, media ja rahoittajat muiden muassa haluavat nykyisin varmistua että tuotteet, niiden raaka-aineet ja investoinnit käytetään eettisesti. On nähtävissä koko ajan syvenevä yhteys vastuullisen, eettisen hankintatoimen ja yritysten kestäväan kehityksen ja taloudellisen suorituskyvyn välillä. Hyödyt tällä tavalla toimien voivat liittyä yrityksissä

- tiiviimpään yhteistyöhön tavarantoimittajien kanssa
- lisääntyneeseen ennakointikykyyn, jolla ehkäistään riskejä ja löydetään mahdollisuuksia
- parempaan tuottavuuteen ja motivoituneempaan henkilöstöön
- prosessien selkeytymiseen ja sitä kautta kustannussäästöihin
- positiiviseen yrityskuvaan markkinoilla.⁴⁵

Seuraavan sivun taulukossa on kuvattuna erilaisia yhteiskuntavastuun lähestymistapoja ja niiden ominaisuuksia.

⁴³ Suomen Standardoimisliitto SFS ry. 2006 - 08. Yritysten yhteiskuntavastuu – Ohjeita.

⁴⁴ Marttinen, K., Saastamoinen, S., Suvanto. S. 2000. Yrityksen ympäristövastuut. Kauppakaari.

⁴⁵ Brown, R., 2005. Ethical sourcing in your supply chain, teoksessa The Sustainable Enterprise – profiting from Best Practice. Kogan Page UK.

Taulukko 1. Yrityksen yhteiskuntavastuu – Lähestymistavat ⁴³

Valittu lähestymistapa	Toimintatapa	Kuvaus	+ / -
Passiivinen	Ongelmanratkaisu	Yritys odottaa, kunnes viranomaiset ja muut sidosryhmät kohdistavat siihen painetta ja vastaa sitten näiden vaatimuksiin.	+ Ei ennakkoinvestointeja - Mahdollinen kiire → korkeammat kulut ja/tai myöhästyminen markkinoiden vaatimuksista
Reaktiivinen	Riskien minimointi	Ehkäistään mahdollisia ekologisia ja sosiaalisia riskejä, jotka saattavat vahingoittaa yrityksen arvoa tai mainetta.	+ Voidaan itse valita painopisteet - Ei erotuta muista - Voi olla riittämätön tai reagoidaan myöhässä
Aktiivinen	Innovaatio	Yritys oivaltaa, että yhteiskuntavastuu tarjoaa strategisia mahdollisuuksia markkinoilla. Uudet tuotteet, palvelut ja tekniikka luovat uusia mahdollisuuksia. Organisaation sisällä ja sen johdossa tapahtuu innovatiivista kehitystä.	+ Markkinoilla ensimmäisten joukossa + Tuotekehityksen kautta uusia markkinoita - Vaatii ennakkoinvestointeja - Tulevat vaatimukset pitää integroida omaan suunnitelmaan
Proaktiivinen	Yhteiskuntavastuu	Olemassa olevien tarpeiden huomioinnin lisäksi yritys muovaa kestäviä elintapoja ja liiketoimintaa yhdessä sidosryhmien kanssa. Tämä johtaa läheiseen suhteeseen asiakkaiden, toimittajien ja muiden ryhmien kanssa, mikä voi antaa yritykselle kilpailuetua.	+ Verkoston hyväksikäyttö + Pitkät liikesuhteet + Vaikutusmahdollisuudet - Käyttöönotto vie aikaa - Vaatii jatkuvaa panostusta

10.2 Valinnanvaraa merkeissä nyt ja jatkossakin

On tietenkin hankalaa, kun ympäristömerkkejä on niin monia. Lähiaikoina on tulossa vielä uusiakin markkinoille. Euroopan unionin komission ja OECD:n edustajien mukaan merkkejä tulee olemaan jatkossakin useita. Tällä pyritään estämään, ettei kenellekään pääse muodostumaan hallitsevaa markkina-asemaa (pelko hinnannoususta ja epätasapuolisista ehdoista)^{46 47}. Toisaalta merkkien välinen kilpailu antaa positiivista painetta merkkien edelleen kehittämiseksi, onhan ympäristömerkkien pohjana ajatus jatkuvan kehittämisen tie. Merkkien myöntämiskriteereitä tarkistetaan ja kiristetään jatkuvasti ja niitä myönnetään vain parhailla yrityksille ja tuotteille. Merkkejä vertaillaan toisiinsa erilaisten benchmarking-tutkimusten avulla ja ne tekevät myös itse omaa vertailuaan. Mitkä merkit jäävät lopulta käyttöön, annetaan markkinoiden itsensä päättää. Tunnettuus, arvostus, käyttökustannukset, käyttäjien kokema hyöty ja merkkien lopulliset vaikutukset kulutus päätöksiin ovat kaikki ratkaisemassa merkkien kohtaloa.

⁴⁶ Schmidt, C.C. Copenhagen 19.1.2010. OECD Fisheries Policies Division.

⁴⁷ Bates, R. Copenhagen 19.1.2010. European Commission, DG Maritime Affairs & Fisheries.

11. Hyödyllisiä linkkejä

Yleistä tietoa ympäristömerkeistä ja –sertifioinneista

Euroopan komissio. EU-Luomumerkinnän lainsäädäntö: http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/legislation_fi

Euroopan neuvosto. EU-Luomuasetus, (EY) N:o 834/2007:: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:189:0001:0023:FI:PDF>

Euroopan Parlamentti. Lainsäädäntöpäätöslauselma 2.4.2009 EU:n ympäristömerkistä. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TC+P6-TC1-COD-2008-0152+O+DOC+PDF+Vo//FI>

Euroopan Unioni. EU-kukka –portaali: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/>

Euroopan Unioni. Luomutuotannon portaali: http://ec.europa.eu/agriculture/organic/home_fi

Suomen Ympäristökeskus. Ympäristömerkit: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=182582>

Kalastuksen ja kalanviljelyn kestävän kehityksen periaatteet:

FAO, Guide of Conduct for Responsible Fisheries: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/005/v9878e/v9878e00.pdf>

FAO, The FAO Guidelines for the eco-labelling of Fish and Fishery Products from Marine Capture Fisheries 2005, mm. <http://www.enaca.org/modules/wfdownloads/singlefile.php?cid=162&lid=753>

NACA (Network of Aquaculture Centres in Asia-Pacific). Aquaculture certification program, http://www.enaca.org/content.php?page=Aquaculture_Certification

YK, United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982, http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm

YK, 1995 United Nations Fish Stock agreement, http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_fish_stocks.htm

Seminaareja ja tapahtumia, joissa on käsitelty ympäristömerkkejä:

OECD ja FAO, “Round Table on Eco-Labeling and Certification in the Fisheries Sector”, Den Haag, 22 – 23.4.2009, yhteenveto luettavissa: http://www.oecd.org/document/42/0,3343,en_2649_33901_42026282_1_1_1_37401,00.html

Pohjoismaiden ministerineuvosto ja SINTEF, “Workshop on The future Environmental labelling of seafood”, Copenhagen, 19.1.2010, esitysmateriaalit luettavissa: <http://www.tracefood.org/index.php/International:Workshop190110>

12. Lyhenteitä ja sanastoa

Akkreditointi	pätevyyden toteaminen, valtuutuksen antaminen, luvan myöntäminen
EMAS	(The Eco-Management and Audit Scheme), yksityisen sektorin sekä julkishallinnon yrityksille ja organisaatioille tarkoitettu vapaaehtoinen ympäristöjärjestelmä
FAO	(Food and Agriculture Organization of the United Nations), YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö
ICES	(The International Council for the Exploration of the Sea) Kansainvälinen merentutkimusneuvosto, jonka määrittelemiä aluejakoja jäsenvaltiot noudattavat (ICES-alueet 22 -32 ovat Itämeren alueella)
ISO 14001	(International Organization for Standardization), kansainvälisen standardointijärjestön myöntämä ympäristösertifikaatti
IUCN	(International Union for Conservation of Nature), Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto
NGO	(Non-governmental organization), kansalais- tai muu vapaaehtoisjärjestö (luonnonsuojelu- ympäristö-, yhteistoiminta- jne.)
NOAA	(National Oceanic and Atmospheric Administration), Yhdysvaltain kansallinen ilmakehä- ja merentutkimusjärjestö
Sertifikaatti	Alkuperä- tai lupatodistus, pätevyystodistus
UKAS	(The United Kingdom Accreditation Service), Iso-Britannian sertifiointilaitoksien akkreditoinnit myöntävä virasto
WTO	(World Trade Organization), Maailman kauppajärjestö
WWF	(World Wildlife Fund) kansainvälinen luonnonsuojelujärjestö

LIITE 1 Ympäristömerkkien vertailutaulukko

Kalan ympäristömerkit	Yleismerkit					
	BIM Irish Sea Fisheries Board	Friend of the Sea (FOS)	GlobalGAP	Marine Stewardship Council (MSC)	Scottish Salmon (SSPO)	Aquaculture Stewardship Council (ASC)
						
Perustiedot:						
perustettu	1952 (merkki vuodelta 2007)	2006	1997	1999	2006	ei vielä toiminnassa
keskuspäällikkä	Irlanti	Iso-Britannia	Saksa	Iso-Britannia	Iso-Britannia	Hollanti
Sertifioi: Viljelty kala	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä
Luonnonkala	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Ei
	Irlannin valtion kalastushallinnon ympäristömerkki, edellyttää kalaseitsointia.	Ei selvityksiä Norjassa ja Virossa.	Myös maataloustuotteet. Sertifioi myös ASC:lle	Sertifiointija Tanskassa, Saksassa ja ei selvitys Ruotsissa.	Tuottajajärjestön merkki, CoCoP -ohjeistus.	tullee käyttöön 2011
Erityistä:						
Toiminnavolyymit:						
Sertifioituja laitoksia (kaikki toimialat)	e	80	e	63	17	n/a
Sertifioituja kalatuotteita	e	600	e	3000	n/a	n/a
-monessa ko. maassa	e	26	e	1	1	n/a
Sertifioitu pyynti, kiloja	e	30 milj. tonnia	n/a	4 milj. tonnia	n/a	n/a
					65.480 tonnia (vierittä)	
Sertifioitu kalankasvatusta, kiloja	e	500.000 tonnia	e	n/a		n/a
Kalalajia sertifioitu	1	n. 30	e		e	n/a
Kalatuotteita markkinoilla	e	198	e	>3000	n/a	n/a
Sertifiointiprosessi:						
	toimintayksikkö	laji + alue + pyyntitapa	toimintayksikkö	laji + alue + pyyntitapa	toimintayksikkö	e
Sertifioinnin peruste	e	e	e	e	e	e
Arvioitu sertifiointiprosessin kesto	e	<1 kk	e	10-12 kk	e	e
uudelleenertifiointiväli	e	36kk	e	12kk	12kk	e
Erillinen sertifiointilaitos	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Sertifiointilaitoksia yht.	1	5	>300	>30	e	e
-joista toimii Suomessa	0	2	e	useita	e	e
Tuottaja (Producer) sertifiointi	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	e
Alkuperäketjun (Chain-of-custody) sertifiointi	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	n/a	e
Toimitusketjun (Supply Chain) sertifiointi	Ei	n/a	Ei	Kyllä	n/a	e
Maahantuojan (Importer) sertifiointi	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	e
Sertifioinnin kriteerit						
(esimerkkejä):						
Kestävä pyynti (Sustainable fish stock)	Kyllä	Kyllä	n/a	Kyllä	n/a	n/a
Sosiaalinen vastuu (Social Accountability)	e	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	e
Hilijalanjälki (Carbon footprint)	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	e
Ympäristövaikutusten minimointi	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	e
Hyvä hallintotapa (Management)	e	e	e	Kyllä	Kyllä	e
Muuta, mitä?						
Maksut:						
Sertifiointilaitoksen veloituspäätös	tarjous	tarjous (tuottajalaitos)	tarjous	tarjous	e	e
Sertifikaatin käyttöönottomaksu	1 000 €	5 000 € (sis. 1 tarkastuksen)	3 000 €		e	e
Sertifikaatin käyttöoikeusmaksu (royalty)	Ei			0,05 % a. liikevaihdosta	e	e
Sertifikaatin vuotuinen maksu	1 000 €	3000 €/laji	30-3000 € (riippuu volyyymistä)	e	e	e
				e=tietopuutau n/a=ei soveltu		

Luomumerkit

Kalan ympäristömerkit

	Bio Austria	Bioland	Bio-Suisse	Krav	Naturland
					
Perustiedot:					
perustettu	Kalanviljelymukaan 1995	1995	1981	1985	1982
keskuspaikka	Itävalta	Saksa	Sveitsi	Ruotsi	Saksa
Sertifioi: Viljelty kala	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Luonnonkala	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä
			Nyöts kalakärrät ja viljelykäsitt.	Nyöts viljelykäsitt.	Luomumerkit, myös viljelykäsitt.
Erityistä:	Nyöts viljelykäsitt.	Nyöts viljelykäsitt.	Nyöts kalakärrät ja viljelykäsitt.	Nyöts viljelykäsitt.	Luomumerkit, myös viljelykäsitt.
Toiminnan volyymit:					
Sertifioituja laitoja (kaikki toimialat)	•	•	•	3450	•
Sertifioituja kalatuotteita -monessa maassa	•	•	•	•	•
Sertifioitu pyynti, kiloja	•	1	•	1	18
	n/a	n/a	n/a	•	•
Sertifioitu kalan kasvatusta, kiloja	•	•	•	•	•
Kalalajeja sertifioitu	2	1	5	•	•
Kalatuotteita markkinoilla	•	•	•	•	•
Sertifiointiprosessi:					
Sertifioinnin peruste	toimintayksikkö	toimintayksikkö	toimintayksikkö	laji + alue + pyyntitapa	toimintayksikkö tai projektilohittainen
Anviotu sertifiointiprosessin kesto	•	•	•	•	•
uudelleensertifiointiväli	•	12 kk	12 kk	12 kk	12 kk
Erillinen sertifiointilaitos	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Sertifiointilaitoksia yht.	n/a	n/a	•	5	•
-joista toimii Suomessa	n/a	n/a	•	0	•
Tuottaja (Producer) sertifiointi	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Alkuperäketjun (Chain-of-custody) sertifiointi	•	Ei	•	Kyllä	Ei
Toimitusketjun (Supply Chain) sertifiointi	•	•	Kyllä	Kyllä	Ei
Maahantuojan (Importer) sertifiointi	n/a	n/a	Kyllä	Kyllä	Ei
Sertifioinnin kriteerit (esimerkkejä):					
Kestävä pyynti (Sustainable fish stock)	•	n/a	n/a	Kyllä	Kyllä
Sosiaalinen vastuu (Social Accountability)	•	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Hilijalanjälki (Carbon footprint)	•	Ei	Ei	Ei	Ei
Ympäristövaikutusten minimointi	•	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Hyvä hallintotapa (Management)	•	Kyllä	Kyllä	•	Kyllä
Muuta, mitä?				Politoineet	
Maksut:					
Sertifiointilaitoksen veloitusteruste	•	•	tarjous	tarjous	tarjous (arvio 500 € /pv + luvut)
Sertifikaatin käyttöönottomaksu	•	•	•	400 SEK	500 € / yritys (ryhmille alennus)
Sertifikaatin käyttöönottomaksu (royalty)	•	•	•	0,20-0,50 % nettomyymästä	1,00 % nettomyymästä
Sertifikaatin vuotuinen maksu	•	•	•	400 SEK	500 €
	• = tieto puuttuu				
	n/a = ei soveltu				

Erikoistuneet yhteen lajiin

Kalan ympäristömerkit

Earth Island Institute: Dolphin Safe
 SIGES SalmonChile
 U.S. Department of Commerce: Dolphin Safe

Perustiedot:

perustettu
 keskuspaikka
 Sertifioi: Viljelty kala
 Luonnonkala

	2003	
	Chile	USA
	Kyllä	Ei
vain tonnikala	Ei	vain tonnikala

Erityistä:

Toiminnan volyymi:

Sertifioitujalaitoksia (kaikki toimialat)
 Sertifioitujakalatuotteita -monessako maassa
 Sertifioitu pyynti, kiloja

Delfiinien suojelu tonnikala-pyyntissä.	Sertifioi prosesseja, ei tuotteita	Hallituksen, Delfiinien suojelu tonnikala-pyyntissä.
---	------------------------------------	--

Sertifioitu kalankasvatus, kiloja
 Kalalajeja sertifioitu
 Kalatuotteita markkinoilla
 Sertifiointiprosessi:

•	•	•
•	n/a	•
•	1	1
•	n/a	•
n/a	•	n/a
•	1	1,00
•	n/a	n/a

Sertifioinnin peruste

Anvioitu sertifiointiprosessin kesto

uudelleensertifiointiväli

Erillinen sertifiointilaitos

Sertifiointilaitoksia yht.

-joista toimii Suomessa

Tuottaja (Producer) sertifiointi

Alkuperäketjun (Chain-of-custody) sertifiointi

Toimitusketjun (Supply Chain) sertifiointi

Maahantuoja (Importer) sertifiointi

Sertifioinnin kriteerit

(esimerkkejä):

Kestävä pyynti (Sustainable fish stock)

Sosiaalinen vastuu (Social Accountability)

Hilijalanjälki (Carbon foot print)

Ympäristövaikutusten minimointi

Hyvä hallintotapa (Management)

Muuta, mitä?

Maksut:

Sertifiointilaitoksen veloitusteruste

Sertifikaatin käyttöönottomaksu

Sertifikaatin käyttöoikeusmaksu (royalty)

Sertifikaatin vuotuinen maksu

toimintayksikkö / alus + pyynti	Hallintaprosessi	toimintayksikkö / alus + pyynti
---------------------------------	------------------	---------------------------------

•	•	•
---	---	---

•	6 tai 12kk	•
---	------------	---

Ei	Kyllä	Ei
----	-------	----

1	6	1
---	---	---

n/a	3	n/a
-----	---	-----

Kyllä	Kyllä	Kyllä
-------	-------	-------

Kyllä	n/a	Kyllä
-------	-----	-------

Ei	Kyllä	Ei
----	-------	----

Kyllä	n/a	Kyllä
-------	-----	-------

--	--	--

--	--	--

n/a	n/a	n/a
-----	-----	-----

Ei	Ei	Ei
----	----	----

Ei	Ei	Ei
----	----	----

Ei	Kyllä	Ei
----	-------	----

Ei	Kyllä	Ei
----	-------	----

	Polttoaineet	
--	---------------------	--

•	tarjous	n/a
---	---------	-----

•	•	Ilmainen
---	---	-----------------

•	•	Ilmainen
---	---	-----------------

•	•	Ilmainen
---	---	-----------------

•= tieto puuttuu		
------------------	--	--

n/a = ei soveltu		
------------------	--	--

Lähteet: Merkkien haltijoiden internet-sivut 12.3.2010

<http://www.bim.ie/>
<http://www.friendofthesea.org/>
<http://www.globalgap.org/>
<http://www.msc.org/>
<http://www.scottishsalmon.co.uk/>
<http://www.panda.org/>
<http://www.bio-austria.at/>
<http://www.bioland.de/>
<http://www.bio-suisse.ch/>
<http://www.krav.se/>
<http://www.naturland.de/>
<http://www.earthisland.org/dolphinSafeTuna/consumer/>
<http://www.siges-salmonchile.cl/>
<http://dolphinsafe.gov/>